

การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม
เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้
และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน

DEVELOPING AN IDENTITY-BASED CULTURAL HERITAGE LEARNING
COMMUNITY TO ENHANCE LIFELONG LEARNING AND LOCAL AWARENESS
TO INCREASE INCOME AND COMMUNITY SELF-MANAGEMENT
COMPETENCY

สุชาดา จิตกล้า¹ สุจินต์ หนูแก้ว² จรุงใจ มนต์เลี้ยง³ จุติพร อัสวโสรณ⁴ และประกอบ ใจมัน⁵
Suchada Chitkla¹, Sujin Nukaew², Jarungjai Monliang³, Jutiporn Assawasowan⁴ and Prakob Jaiman⁵

^{1,3} หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

^{2,4} หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู สาขาวิชาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

⁵ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

^{1,3} Bachelor of Education Program in Early Childhood Education Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

^{2,4} Graduate Certificate Program in Teaching Profession Teacher Professional Diploma Nakhon Si
Thammarat Rajabhat University

⁵ Master of Education Program in Innovation Management for Development Nakhon Si Thammarat
Rajabhat University

E-mail: suchada_chi@nstru.ac.th

Received: September 13, 2025
Revised: February 26, 2026
Accepted: March 18, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน 2) พัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3) ประเมินประสิทธิผลชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 3 ระยะ ตามโมเดลเซกิ (SECI Model) โดยชุมชนนักเรียน ผู้นำท้องถิ่น และครูร่วมกันสำรวจ ออกแบบปฏิบัติ ประเมิน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 230 คน ได้แก่ เด็กปฐมวัย 30 คน นักเรียน 80 คน อาชีวศึกษา 20 คน วัยทำงาน 70 คน และผู้สูงอายุ 30 คน โดยวิธีการเลือกเจาะจงจากการสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นของชุมชนเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ คือ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คือ ขนบเมือง

นคร อาหารคาวเมืองนคร และศิลปหัตถกรรม 2) การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ คน องค์ความรู้ กิจกรรม สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายความร่วมมือ โดยกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันทุกช่วงวัย และ 3) ผลการประเมินประสิทธิผลพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีผลการเรียนรู้หลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนศักยภาพของรูปแบบในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเสริมสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ

มรดกวัฒนธรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต จิตสำนึกรักท้องถิ่น การจัดการตนเอง

ABSTRACT

This research aimed to 1) examine community needs for enhancing lifelong learning, strengthening local awareness, increasing income, and improving community self-management competency, 2) develop a learning community, and 3) evaluate the effectiveness of the developed learning community. The study employed a participatory research and development (R&D) approach conducted in three phases based on the SECI Model. Community members, students, local leaders, and teachers collaboratively participated in needs assessment, design, implementation, and evaluation processes. The sample comprised 230 voluntary participants selected through purposive sampling, including 30 early childhood children, 80 basic education students, 20 vocational students, 70 working-age adults, and 30 older adults. Research instruments included questionnaires and semi-structured interviews. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The findings revealed that 1) the primary tangible cultural heritage need of the community was Phra Mahathat Woramahawihan Temple, while key intangible cultural heritage needs included traditional local desserts, local savory dishes, and indigenous handicrafts, 2) cultural heritage identity-based learning community consisted of five core components—people, community knowledge, learning activities, media and technology, and collaborative networks—with learning activities emphasizing experiential and intergenerational learning, and 3) participants demonstrated significantly higher post-activity learning outcomes compared to pre-activity outcomes across all activities. The results indicated that the developed identity-based cultural heritage learning community effectively enhanced lifelong learning, strengthens local awareness, and improved community self-management competency, contributing to sustainable community development.

Keywords

Cultural Heritage, Learning Communities, Lifelong Learning, Local Consciousness, Self-Management

ความสำคัญของปัญหา

มรดกวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกถึงรากฐานและความเป็นมาของชาติ เป็นสมบัติล้ำค่าที่ได้มีการสร้างสรรค์ สืบส่งต่อกันมา และสืบทอดในชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Department of Cultural Promotion, 2017) จึงเป็นหน้าที่ที่คนในชาติจะต้องช่วยกันดูแลรักษา เพื่อนำมรดกวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพ รายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิต อันนำไปสู่การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจที่ยั่งยืน (Office of the National Culture Commission, 2015) ซึ่ง ยูเนสโก ได้กำหนดว่า มรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง และมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม เช่น การประกอบประเพณี อาหารพื้นถิ่น การทอผ้า เครื่องถม เครื่องใช้ เครื่องเรือน การแพทย์แผนไทย (UNESCO, 2003; UNESCO, 2011) มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ช่วยในการพัฒนาอาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิต ซึ่งควรมีการรณรงค์ให้ผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้มาร่วมกันทำกิจกรรม สานสัมพันธ์ และอนุรักษ์ สืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Chantavanich, 2014) แต่ในปัจจุบัน มรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศ บางครั้งมีการนำมรดกทางวัฒนธรรมไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม เป็นเหตุให้มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นต้องเสื่อมสูญไปอย่างน่าเสียดาย (Punnothok, 2016) เพื่อเป็นการรักษาและสืบทอดมรดกวัฒนธรรม ประชาชนทุกคนและชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรมจะต้องให้ข้อมูลและความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ที่จะนำมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไปใช้รวมทั้งส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมให้กับเยาวชน และคนรุ่นหลังต่อไปอย่างไม่มีสิ้นสุด (UNESCO, 2003; Department of Cultural Promotion, 2017)

การจัดการกับปัญหาที่เกิดกับมรดกวัฒนธรรมจึงเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรม ชุมชนต้องสามารถจัดความสัมพันธ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้ โดยเกิดจากจิตสำนึกรักท้องถิ่น รู้เป้าหมาย มีความเชื่อมั่นในวิถีและพลังชุมชน นำไปสู่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ากันตัวเอง (Nakabut, 2010) จัดเป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการ (Informal Organization) ซึ่งการจัดการตนเองของชุมชนเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการจัดการชุมชนทุกมิติ โดยใช้กระบวนการศึกษา เรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถรักษาประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน และรวมถึงการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนนั้นไว้ด้วย (Wasi, 2007; Assanithi, 2018) การที่กลุ่มคนในชุมชนนั้นได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเรียนรู้ การวิเคราะห์แก้ปัญหาาร่วมกัน โดยทุกคนคิดและปฏิบัติร่วมกันแบบหุ้นส่วน ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และดำเนินชีวิตไปพร้อมกับการเรียนรู้ ทำให้ทุกคนในชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ได้ ได้แก่ สมาชิกในชุมชน กรรมการชุมชน ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งเป็นการสั่งสมความรู้และการสร้างความรู้ใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองและชุมชน อันนำไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน (Office of the Education Council, 2014; Wenger, 1998)

ในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ก็เช่นเดียวกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ นั่นคือ การต้องพบกับปัญหาอุปสรรค ซึ่งความแตกต่างของบริบทของชุมชนแต่ละชุมชน ย่อมนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ได้มีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Namjaidee, 2009) และพบว่า การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญหลายปัจจัย ได้แก่ 1) ลักษณะของผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนที่สามารถนำชุมชนไปสู่การพัฒนาได้นั้นต้องเป็นผู้นำที่ฟังเสียงของคนส่วนใหญ่ เป็นผู้ให้การเปลี่ยนแปลงให้เกิดกับชุมชนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชน 2) โครงสร้างชุมชนต้องมีลักษณะเป็นเครือข่าย ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชน 3) วัฒนธรรม พฤติกรรมและการสื่อสาร การสนับสนุนวัฒนธรรม การเรียนรู้ในชุมชน การใช้ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสารในแนวราบ ให้โอกาสคนในชุมชนได้รับรู้ข่าวสาร ข้อมูลตามความสนใจของตนเอง 4) การยอมรับของสังคม การสร้างบรรยากาศภายในชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การยอมรับและแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน 5) ความรู้ ทักษะ ความชำนาญและความสามารถที่เป็นลักษณะเฉพาะของคนในชุมชนที่ฝังลึกอยู่กับคนแต่ละคน 6) การเปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การจัดลำดับความสำคัญ การวิเคราะห์สาเหตุ การร่วมกันวางแผน ร่วมกันแก้ไข และร่วมกันประเมินผล 7) ความสมานฉันท์ ความสามัคคี ตลอดจนความเอื้ออาทรของคนในชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน 8) การสนับสนุนคนชุมชนหรือชุมชนจากรัฐบาลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ 9) ธุรกิจ รายได้ การเกิดธุรกิจในชุมชนอันเนื่องจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนจะนำมาซึ่งรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์ และคนชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น การจะพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัย และการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญเพราะชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของชาติในการพัฒนาประเทศ

การขับเคลื่อนการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนามรดกวัฒนธรรม สมาชิกในชุมชนต้องสามารถบอกได้ว่าในชุมชนของตนมีมรดกวัฒนธรรมใดและสิ่งใดที่ก่อให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่าที่ชุมชนพึงหวงแหน เก็บรักษา และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในขณะที่ชุมชนต้องตระหนักรู้ต่อบริบทของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อมรดกวัฒนธรรม ดังนั้นชุมชนจำเป็นต้องรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างภูมิคุ้มกันและเข้าใจในปัญหา เพื่อนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกัน ในการปกป้องดูแล และเก็บรักษา สืบสานต่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมในชุมชนของตน แต่สภาพการณ์ในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า ความตระหนักรู้ในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของคนในชุมชน ยังอยู่ในระดับต่ำ นั่นคือ ชุมชนมีความเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาในพื้นที่ของตนเองแต่เป็นความเข้าใจในระดับภาพรวมของเมืองและชาติความเชื่อมโยงมรดกวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการขาดการปฏิบัติจริงในชุมชน คนในชุมชนขาดการมองเห็นภาพรวม

ร่วมกันและขาดการพูดคุยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งหน่วยงานท้องถิ่นยังขาดการส่งเสริมซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นว่า การให้ความสำคัญในการปฏิบัติจริงนี้ยังน้อยอยู่ อย่างไรก็ตาม ผู้นำชุมชนหลายชุมชนที่เป็นชุมชนเก่าล้วนเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริม พัฒนา และสืบทอดภูมิปัญญาที่ยังมีอยู่ในย่านชุมชนของตนและมองเห็นโอกาส ศักยภาพที่สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน แต่ชุมชนยังมีความห่วงใยและวิตกกังวลกับการส่งต่อ กระตุ้น และสืบสานให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมในชุมชน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมบนฐานอัตลักษณ์มรดกวัฒนธรรมชุมชน การยกระดับรายได้และพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน

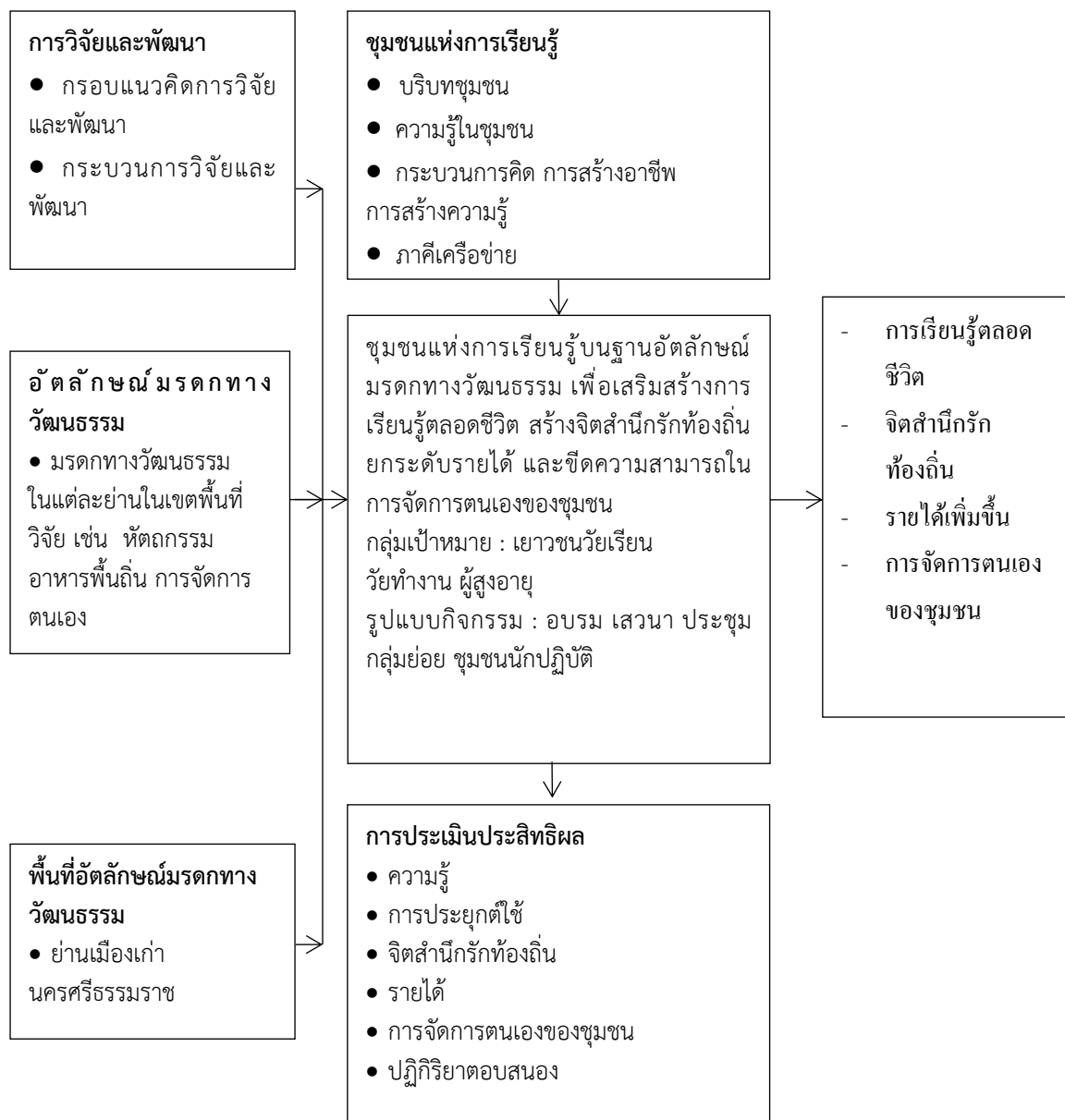
โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

1. ความต้องการ จำเป็นในการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน เป็นอย่างไร
2. ชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม ที่เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน มีลักษณะอย่างไรและแต่ละชุมชนมีองค์ประกอบอะไรบ้าง แต่ละองค์ประกอบมีลักษณะเป็นอย่างไร
3. ประสิทธิผลชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ที่เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน มีผลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการ จำเป็นในการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และ ขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และ ขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิต จิตสำนึกรักท้องถิ่น ชีตความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน ยกกระดับรายได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ตามโมเดลเชกิ (SECI Model) ของโนนาเก ทากุชิ ใน 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการดำเนินการศึกษาความต้องการ จำเป็นในการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเอง

ของชุมชน มี 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สํารวจข้อมูลจากชุมชนเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ภูมิปัญญา อาชีพที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม 2) ประชุมกลุ่มย่อย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) S : Tacit to Tacit และวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุมชน

ระยะที่ 2 การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดประชุมกลุ่มย่อย ร่วมกับสมาชิกในชุมชนที่สนใจ เพื่อสกัดความรู้จากผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ ประชาชนชาวบ้าน (Externalization) E : Tacit to Explicit นำมาจัดกลุ่มความสนใจและกระบวนการในการจัดการตนเองของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมตามกลุ่มความสนใจ 2) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยยกร่างกิจกรรมการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดการเสริมสร้าง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น การยกระดับรายได้ และขีดความสามารถ ในการจัดการตนเอง 3) ประชุมเชิงประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) 4) สรุปรองค์ประกอบ ชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน เป็นกิจกรรมสรุปรวบรวมความรู้ (Combination) C : Explicit to Explicit

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) พัฒนาเครื่องมือการประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2) ดำเนินการจัด กิจกรรมการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3) ประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาชุมชน แห่งการเรียนรู้ ในระยะนี้ กระบวนการ Internalization (I – Explicit to Tacit) เกิดขึ้นควบคู่กับ การจัดกิจกรรมและการประเมินผล โดยผู้เข้าร่วมได้นำความรู้และทักษะที่ได้รับจากกิจกรรมไปสู่ การปฏิบัติจริง จนเกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และกลายเป็นความรู้ฝังลึกของสมาชิกชุมชน อันสะท้อนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน อย่างยั่งยืน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัย นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษา นักศึกษา วัยทำงาน ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส จากชุมชนในย่านเมืองเก่า นครศรีธรรมราช

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กปฐมวัย 30 คน นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 80 คน นักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษา 20 คน วัยทำงาน 70 คน ผู้สูงวัย 30 คน โดยวิธีการเลือกเจาะจงจาก การสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

เครื่องมือในการวิจัย

1. แบบสอบถามจำนวน 6 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น และได้นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และคำนวณดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ผลการตรวจสอบพบว่า แบบสอบถามทั้ง 6 ฉบับ มีค่า IOC รายข้ออยู่ในช่วง 0.67–1.00 และมีค่า IOC เฉลี่ยทั้งฉบับอยู่ในช่วง 0.89–0.94 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหา อยู่ในระดับค่อนข้างดี (Tirakanant, 2013; Srisaad, 2017) และมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้

เก็บรวบรวมข้อมูลได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของนักวิชาการที่ระบุว่า ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาในระดับที่ยอมรับได้ และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ แบบสอบถามทั้ง 6 ฉบับ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกย่องและเชิดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน 2) แบบประเมินปฏิริยาการตอบสนอง 3) แบบประเมินความรู้ 4) แบบประเมินทักษะการปฏิบัติ 5) แบบประเมินจิตสำนึกรักท้องถิ่น 6) แบบวัดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ประธานชุมชนและสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการจัดการตนเองของท้องถิ่น โดยครอบคลุมประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น การอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยการคำนวณดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) ผลการตรวจสอบพบว่า แบบสัมภาษณ์มีค่า IOC รายข้อ เท่ากับ 0.67 และมีค่า IOC เฉลี่ยทั้งฉบับเท่ากับ 0.67 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยนักวิชาการเสนอว่า ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาในระดับที่ยอมรับได้ (Tirakanant, 2013 & Srisaad, 2017) แสดงว่าแบบสัมภาษณ์มีความตรงเชิงเนื้อหาและมีความเหมาะสมสำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

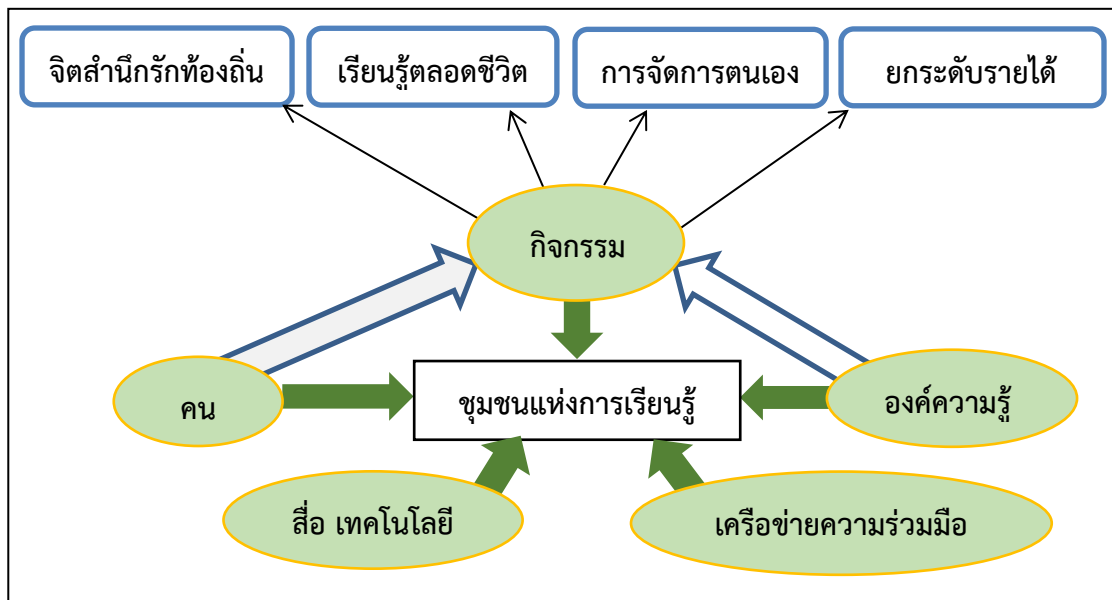
ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจข้อมูลบริบทชุมชนเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม พบว่า มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นทุนและคุณค่าทางสังคมที่มีการสืบทอดข้ามรุ่น ประกอบด้วยทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถานและโบราณวัตถุ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภาษา ศิลปะการแสดง และงานช่างฝีมือ ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของ UNESCO สำหรับบริบทของชุมชนเมืองเก่านครศรีธรรมราช พบว่า ชุมชนให้คุณค่าสูงสุดกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในฐานะศูนย์รวมจิตใจและสัญลักษณ์สำคัญของอัตลักษณ์ท้องถิ่น ขณะเดียวกันแต่ละย่านของชุมชนยังคงยึดโยงกับมรดกทางวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ของตนเอง เช่น วัดวังตะวันตก วัดใหญ่ชัยมงคล และเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ “สมเด็จพระเจ้าลาวทอง-วัดสวนหลวง” ซึ่งสะท้อนความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมในระดับย่านและการมีอัตลักษณ์ย่อยภายในชุมชนเดียวกัน ในด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พบว่าชุมชนให้ความสำคัญกับขนมพื้นถิ่น ได้แก่ ขนมเดือนสิบ ขนมต้มใบกะพ้อ และขนมโค อาหารพื้นบ้านประเภทอาหารคาว เช่น แกงคั่วกลิ้งและแกงส้ม ตลอดจนศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น อาทิ การแกะหนังตะลุง การร้อยลูกปัดมโนราห์ งานสลักตุ่น และงานบายศรี ซึ่งล้วนเป็นภูมิปัญญาที่ยังคงมีการปฏิบัติและถ่ายทอดภายในชุมชน ผลการสำรวจความต้องการของชุมชน พบว่า ความต้องการหลักประกอบด้วยกรอบมรดกทางวัฒนธรรมเล่าเรื่อง (storytelling) เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของวัดและแหล่งสำคัญในชุมชน รวมถึงการอบรมอาชีพที่ต่อยอดจากมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้

เพื่อการสืบสานอัตลักษณ์ การสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และการยกระดับรายได้ของครัวเรือน โดยชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดพื้นที่เรียนรู้กลางชุมชนและการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2) ผลการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ คน กิจกรรม องค์ความรู้ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายความร่วมมือ โดยรูปแบบและกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างเป็นระบบ กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมทุกช่วงวัยตั้งแต่เด็กปฐมวัยถึงผู้สูงอายุ ซึ่งมีบทบาทร่วมกันเป็นผู้เรียนรู้ ผู้ถ่ายทอด และผู้ร่วมพัฒนา กิจกรรมถูกออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทและอัตลักษณ์ท้องถิ่น เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การลงมือปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม การต่อยอดองค์ความรู้สู่การพัฒนาอาชีพและรายได้ ตลอดจนการเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน นำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานมรดกวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน

3) ผลการประเมินประสิทธิผลของชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 230 คน มีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น การยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างชัดเจน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม (n = 230)

กิจกรรม	คะแนนเต็ม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม			หลังเข้าร่วมกิจกรรม		
		$\bar{X}$	SD	ร้อยละ	$\bar{X}$	SD	ร้อยละ
กิจกรรมการทำขนมโค	10	4.79	1.21	47.90	7.67	1.08	76.70
กิจกรรมการทำหมี่กรอบ	10	4.25	1.18	42.50	7.50	1.10	75.00
กิจกรรมการทำข้าวเม่าทรงเครื่อง	10	5.20	1.25	52.00	8.00	0.95	80.00
กิจกรรมขนมต้มใบกะพ้อ	5	2.70	0.88	54.00	3.57	0.72	71.40
กิจกรรมการทำขนมลา-ขนมพอง	10	4.50	1.20	45.00	8.00	1.02	80.00
กิจกรรมการทำแกงคั่วกลิ้ง	10	6.23	1.10	62.30	8.85	0.84	88.50
กิจกรรมการแกะตัวหนังสือ	5	2.17	0.79	43.40	3.83	0.69	76.60
กิจกรรมงานร้อยลูกปัดมโนราห์	5	2.41	0.82	48.20	3.25	0.75	65.00
กิจกรรมงานใบตอง	5	2.30	0.85	46.00	3.76	0.70	75.20
กิจกรรมการทำบายศรี	5	2.04	0.80	40.80	3.83	0.68	76.60
กิจกรรมงานสลักตุน	5	2.51	0.90	50.20	4.00	0.66	80.00
รวม	80	3.55	0.94	48.39	5.66	0.78	76.82

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนพบว่า ทุกกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่า 60% ของคะแนนเต็ม โดยกิจกรรมการทำแกงคั่วกลิ้งคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ผลการสำรวจข้อมูลบริบทและความต้องการจำเป็นของชุมชนเมืองเก่านครศรีธรรมราชสะท้อนให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนทำหน้าที่เป็นต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่มีการสืบทอดข้ามรุ่น ทั้งในรูปของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับนิยามและกรอบแนวคิดของ UNESCO ที่มองมรดกทางวัฒนธรรมเป็นฐานสำคัญของอัตลักษณ์และการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ผลการวิจัยที่พบว่าชุมชนให้คุณค่าสูงสุดกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในฐานะศูนย์รวมจิตใจและสัญลักษณ์หลัก

ของอัตลักษณ์ท้องถิ่น สามารถอธิบายได้จากบทบาทของแหล่งมรดกดังกล่าวที่เชื่อมโยงศรัทธา พิธีกรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองเข้าด้วยกัน ขณะเดียวกัน การที่แต่ละย่านยังคงยึดโยง กับมรดกเฉพาะพื้นที่ของตนเอง เช่น วัดวังตะวันตก วัดใหญ่ชัยมงคล และเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ “สมเด็จพระเจ้าลาวทอง-วัดสวนหลวง” สะท้อนลักษณะของอัตลักษณ์ย่อยและความหลากหลายทาง วัฒนธรรมภายในชุมชนเดียวกัน ความต้องการจำเป็นของชุมชนที่เน้นการพัฒนา “นักเล่าเรื่อง” (storytelling) เกี่ยวกับแหล่งมรดกสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยร่วมสมัยที่ชี้ว่า การตีความและสื่อ ความหมายเชิงเรื่องเล่าของชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วม การยกระดับ ประสิทธิภาพการท่องเที่ยว และการต่อยอดทุนวัฒนธรรมไปสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจ (Klinlamai et al., 2023; Suktharacharn & Suporntham, 2024) ข้อค้นพบดังกล่าวจึงอธิบายได้ว่าการเสริมสร้าง ทักษะการเล่าเรื่องไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นกลไกในการ เชื่อมโยงอัตลักษณ์ ความภาคภูมิใจ และรายได้ของชุมชนเข้าด้วยกัน

ในด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผลการวิจัยพบว่าชุมชนมีความต้องการสูงต่อการ อบรมเชิงปฏิบัติการด้านขนมพื้นถิ่น อาหารคาวพื้นบ้าน และศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ หลักฐานเชิงประจักษ์ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา ที่ยืนยันว่าอาหารและขนมในบริบทประเพณีสารทเดือน ลีบ รวมถึงอาหารพื้นถิ่นภาคใต้ สามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และกิจกรรมสร้างสรรค์เชิงการ ท่องเที่ยวและเศรษฐกิจอาหาร (gastronomy) ได้ หากมีการออกแบบการเรียนรู้และการตลาดที่ เหมาะสม (Amparawattanapong & Anuchan, 2024; Khonsaman et al., 2022) ขณะเดียวกัน ความต้องการด้านศิลปหัตถกรรม เช่น การร้อยลูกปัดมโนราห์ การแกะหนังตะลุง และงานสลักดิน ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าหัตถกรรมภาคใต้สามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย สร้างมูลค่าเพิ่ม และโอกาสทางอาชีพให้กับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม (Chulasewak et al., 2023) โดยภาพรวม ความต้องการจำเป็นของชุมชนที่ค้นพบจากงานวิจัยนี้—ตั้งแต่การพัฒนาทักษะการเล่าเรื่อง การจัดการเรียนรู้ด้านอาหารและขนมพื้นถิ่น ไปจนถึงการต่อยอดศิลปหัตถกรรม—สะท้อน “สมการ คุณค่า” ร่วมกัน คือ การรักษาและสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่น การแปลงองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ให้เป็นทักษะปฏิบัติจริง และการเชื่อมโยงไปสู่การยกระดับรายได้และเศรษฐกิจฐานราก แนวโน้ม ดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของงานวิจัยไทยร่วมสมัยที่เน้นการพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่ให้เป็น ผู้สื่อความหมายและผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมและหลักสูตร อาชีพที่ยึดโยงกับพิธีกรรม อาหาร และศิลปะการแสดงของชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Jaipeng, 2023)

2. การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ คน กิจกรรม องค์ความรู้ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่าย ความร่วมมือ ซึ่งสามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับกรอบแนวคิด “นิเวศการเรียนรู้เมือง” ที่ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในระดับพื้นที่จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ และการทำหน้าที่ของ ผู้จัดการเรียนรู้ชุมชนในการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม (Chaithada et al., 2024) ในมิติด้าน คน ผลการวิจัยเน้นบทบาทของผู้นำชุมชน ชุดผู้จัดการเรียนรู้ และคณะกรรมการชุมชน ในการเป็นกลไกสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุก

ช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัยถึงผู้สูงอายุ สอดคล้องกับข้อค้นพบที่ระบุว่าผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน และร่วมรับประโยชน์” ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การพัฒนาชุมชนเกิดขึ้นได้จริง นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ยังสะท้อนบทบาทของคนในชุมชนในฐานะผู้ผลิตและผู้ใช้ความรู้ไปพร้อมกัน (Busarakul, 2023) ด้าน **องค์ความรู้ชุมชน** การออกแบบกิจกรรมที่ดึงความรู้ทั้งในรูปแบบความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึกจากครุภูมิปัญญาและปราชญ์ชุมชน มาถ่ายทอดสู่สมาชิกชุมชนและสาธารณะ สอดคล้องกับแบบจำลองการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่ชี้ว่าการแปลงความรู้ฝังลึกให้เป็นความรู้ที่ถ่ายทอดได้ ช่วยคงคุณค่าและต่อยอดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (Sommanasak et al., 2024) ในมิติ **กิจกรรมการเรียนรู้** ผลการวิจัยที่พบว่ากิจกรรมซึ่งเน้นการลงมือปฏิบัติจริงสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและต่อยอดสู่การสร้างรายได้ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) ที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ (Anphimpha & Onthani, 2023) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยด้านอัตลักษณ์อาหารท้องถิ่นที่เสนอรูปแบบกิจกรรมซึ่งผสมผสานการสร้างความรู้ความตระหนักและการฝึกทักษะอาชีพ เพื่อยกระดับรายได้และความยั่งยืนของชุมชน (Hayehama, 2025) ด้าน **สื่อและเทคโนโลยี** การใช้สื่อสังคมออนไลน์และช่องทางดิจิทัลที่เข้าถึงง่ายในการสื่อสาร เผยแพร่ และต่อยอดผลผลิตของชุมชน สอดรับกับข้อเสนอที่ระบุว่าสื่อและแหล่งเรียนรู้ในมิติสังคมมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างการเข้าถึง ความร่วมมือ และนวัตกรรมการเรียนรู้ (Khongphun, 2025) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าดิจิทัลคอนเทนต์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและการตลาดมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในพื้นที่ (Silpabanleng, 2025) สุดท้ายด้าน **เครือข่ายความร่วมมือ** ผลการพัฒนาที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานท้องถิ่น วัด และภาคเอกชน สอดคล้องกับข้อค้นพบที่ยืนยันว่าเครือข่ายเป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างสำคัญของชุมชนและเมืองแห่งการเรียนรู้ และเป็นฐานในการพัฒนาผู้ประกอบการ วัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับพื้นที่ (Thosawat et al., 2024; Chaithada et al., 2024) โดยสรุป องค์ประกอบทั้งห้าประการที่ได้จากการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม สะท้อนแนวปฏิบัติที่งานวิจัยไทยร่วมสมัยให้การยืนยันอย่างสอดคล้อง ได้แก่ คน และผู้นำที่เข้มแข็ง องค์ความรู้ชุมชนที่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การใช้สื่อดิจิทัลที่เข้าถึงได้ และเครือข่ายความร่วมมือข้ามภาคส่วน ซึ่งกลไกเหล่านี้ทำงานเสริมกันในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น และการต่อยอดอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมไปสู่การยกระดับรายได้และความยั่งยืนของชุมชน

3. ผลการประเมินประสิทธิผลของชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 230 คน มีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น การยกระดับรายได้ และขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างชัดเจน โดยคะแนนเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 48.39 เป็นร้อยละ 76.82 และมีค่าความแปรปรวนลดลง สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของรูปแบบและกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นในการเสริมสร้างการเรียนรู้และทักษะของสมาชิกชุมชนอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาผลการประเมินรายกิจกรรม พบว่า ทุกกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยหลัง

การเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และมีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม โดยเฉพาะกิจกรรมการทำแกงคั่วกลิ้ง กิจกรรมการทำข้าวเม่าทรงเครื่อง และกิจกรรมการทำขนมลา-ขนมพอง ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในระดับสูง ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงและเชื่อมโยงกับมรดกทางวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของชุมชน สามารถพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เข้าร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการประเมินประสิทธิผลดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบแนวคิด “นิเวศการเรียนรู้เมือง” ซึ่งชี้ว่าความสำเร็จของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับพื้นที่เกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ คน องค์ความรู้ กิจกรรม สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายความร่วมมือ โดยกิจกรรมทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนให้กลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จับต้องได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์จริง (Chaithada et al., 2024) นอกจากนี้ ผลการประเมินยังสะท้อนว่าการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลต่อการเสริมสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม และความพร้อมในการนำองค์ความรู้ไปต่อยอดเป็นอาชีพและรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ยืนยันว่าการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานและการใช้มรดกทางวัฒนธรรมเป็นฐานการเรียนรู้ สามารถพัฒนาทั้งสมรรถนะส่วนบุคคลและความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยสรุป ผลการประเมินประสิทธิผลยืนยันว่า รูปแบบและกิจกรรมของชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้นมีศักยภาพในการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ยกระดับรายได้ และเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการตนเองของชุมชน เพื่อพัฒนาคน พัฒนาชุมชนให้มีความพร้อมและเข้มแข็งสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและสิ่งใหม่ๆที่เข้ามาตลอดเวลา ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพ เพราะคนเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังนั้น การส่งเสริมและสร้างความเข้าใจให้ชุมชนเห็นความสำคัญของพลังของความร่วมมือ ร่วมใจของชุมชน ให้สามารถรับรู้ปัญหาของชุมชน ร่วมคิด ร่วมใจกันแก้ปัญหา และจัดการตนเองได้ รวมทั้งเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น ตลอดจนเชื่อมั่นในศักยภาพของสมาชิกชุมชนว่าสมาชิกสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยนำความรู้ ความสามารถของคนในชุมชนรวมทั้งเครือข่ายมาพัฒนาชุมชนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา ไม่ควรกำหนดภารกิจ หรือการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่หน่วยงานต้องการ แต่ควรทำหน้าที่เป็นหน่วยส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชน ตามความต้องการของชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ตามความสนใจของชุมชน และสนับสนุนให้ผู้รู้ในชุมชนได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิก เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต การยกระดับรายได้และการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน เป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับนักวิจัยที่จะหาแนวทางหรือกระบวนการในการพัฒนารูปแบบและนำไปทดลองใช้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบนั้น

References

- Amparawattanapong, N. & Anuchan, P. (2024). Food culture in the Sat Duean Sip festival toward souvenir product design to promote cultural tourism in the Songkhla Lake Basin. *Journal of Architecture, Design and Construction*. 6(1), 131–148.
- Anphimpha, K. & Onthani, A. (2023). Developing community-based learning activities to enhance problem-solving skills. *Journal of Education and Buddhist Studies Research*. 9(1), 184-191.
- Assanithi, K. (2018). *Community development based on learning and local wisdom*. Chulalongkorn University Press.
- Busarakul, T. (2023). Lifelong learning management of communities to build learning communities. *Journal of Local Management and Innovation*. 5(7), 448-463.
- Chaithada, P., Atsawasowan, J., Thanawuthana, T. & Siriwat, S. (2024). Driving learning networks and the city learning ecosystem in Nakhon Si Thammarat. *Roi Kaensarn Academi Journal*. 9(12), 1349–1371.
- Chantavanich, S. (2014). *Qualitative research in social sciences* (4th ed.). Chulalongkorn University Press.
- Chulasewak, Y., Changsarn, T., Sriyai, P. & Mibua, S. (2023). Cultural service management of “Nang Talung” (shadow-puppet) from traditional to contemporary eras toward upgrading entrepreneurs in Nakhon Si Thammarat. *Mahachulalongkorn Nakhon Si Thammarat Journal*. 10(6), 98–108.
- Department of Cultural Promotion. (2017). *National master plan for the conservation and development of cultural heritage*. Ministry of Culture.

- Hayehama, N. (2025). Guidelines for sustaining and conserving local food culture. *Journal of Social Sciences and Culture*. 9(2). 100 – 112. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/280417/187843>
- Jaipeng, C. (2023). Developing local interpreters to promote cultural tourism in Tai Yong community, Buak Khang Sub-district, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province. *Academic Research Journal*. 6(5), 283–300.
- Klinlamai, P. (Phra Khru Worawiriyakhun), Chitnirat, N., Sirisathitkit, P. & Khemkhunasai, P. (2023). Dynamics of beliefs and rituals of the Sat Duean Sip festival at Wat Phra Mahathat Woramahawihan, Nakhon Si Thammarat. *Journal of Social Sciences and Culture*. 7(12), 128–138.
- Khansi, A., Srikhao, K., Sonnoi, K. & Kaewsri-thong, J. (2024). Upgrading local food wisdom through participatory processes to promote community tourism in Lampang Province. *Journal of Arts Management*. 8(3), 128–147.
- Khongphun, K. (2025). Applying learning resources for lifelong learning. *Journal of Information Science and Technology*. 6(2).
- Khonsaman, W., Wisetprapha, P. & Phuripanich, P. (2022). Potential of southern local food for gastronomy tourism. *Management Vision Review*. 24(3), 117–132.
- Nakabut, A. (2010). *Community self-management and sustainable development*. Chulalongkorn University Press.
- Namjaidee, S. (2009). *Process toward a learning community*. [Unpublished Doctoral thesis]. Khon Kaen University.
- National Culture Commission. (2015). *Policies and strategies for cultural heritage conservation for sustainable development*. Ministry of Culture.
- Office of the Education Council. (2014). *Development of a learning society*. Office of the Prime Minister.
- Office of the National Culture Commission. (2015). *Title of the report/document in Thai romanization*. Ministry of Culture.
- Punnothok, T. (2016). *Culture and social change*. Thammasat University Press.
- Silpabanleng, M. (2025). Promoting cultural heritage through the digital content industry in Thailand. *Rattanakosin Journal of Social Sciences and Humanities*. 7(1), 21–31.
- Sommanasak, W., Nimpanich, C. & Phanthu, P. (2024). A model for managing local-wisdom knowledge of older adults. *Bangsaen Saengkhomkham Graduate Journal*. 9(2), 266–283.

- Suktharacharn, M. & Suporntham, C. (2024). Community story archiving to enhance community-based tourism at Ban Nong Khaem, Phichit Province. *Journal of Social Sciences and Culture*. 8(2), 36–50.
- Srisaad, B. (2017). Introduction to research. (10th ed.). Suwiriyasan.
- Thosawat, T., Rojphithakkun, L. & Noisawang, L. (2024). Developing collaborative networks and cultural entrepreneurs based on shared culture in Kalasin Province. *Roi Kaensarn Academi Journal*. 9(10), 215–228.
- Tirakanant, S. (2013). *Educational research*. (8th ed.). Chulalongkorn University Press.
- UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- UNESCO. (2011). *Operational directives for the implementation of the World Heritage Convention*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Wasi, P. (2007). *Strong communities: The foundation of Thai society*. Mor Chao Ban Publishing House.
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge, Cambridge University Press.